

**ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
KOMISJA ZG DO WSPÓŁPRACY Z MŁODZIEŻĄ SZKOLNĄ
I ŚRODOWISKO WILEŃSKIE W WARSZAWIE**

DZIAŁALNOŚĆ POW „GRYF POMORSKI” W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

**Dominika Kuberska kl. II m
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4
im. Jakuba Wejhera w Wejherowie.**

Warszawa 2009

Opracowanie w ramach konkursu
Organizowanego przez Światowy Związek Żołnierzy
Armii Krajowej,
Komisję Zarządu Głównego do Spraw Współpracy
z Młodzieżą Szkolną i
Środowisko Wileńskie w Warszawie.
Okładka i formatowanie Janusz Bohdanowicz „Czortek”
Opieka merytoryczna nauczyciela historii
mgr Sebastiana Cieślikowskiego

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka 4 m. 66
Tel.22-854-05-23, kom.662 -249-166
E-mail: janusz40@poczta.onet.pl

Spis treści

1. Powołanie „Gryfa Kaszubskiego”;
2. Powstawanie „Gryfa Pomorskiego”
3. Układ organizacyjny „Gryfa Pomorskiego”
4. Działalność „Gryfa Pomorskiego
5. Deklaracja Ideowa Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski"
6. Odezwa wydana 12 grudnia 1943 r. przez por. Józefa Dambkaps. Adam
; Kil
7. Bibliografia:

1. Powołanie „Gryfa Kaszubskiego”

„Gryf Pomorski” była to tajna organizacja wojskowa działająca od 7 VII 1941r., którą kierowała Rada Naczelna pod dowództwem ks. J. Wryczy.

Kiedy w 1939r. Niemcy napadły na Polskę, do walki stanęli Kaszubi. Silnie związani ze stronnictwem Narodowym patrioci z inicjatywy por. Józefa Dambka 24 XII 1939r. w miejscowości Czarlino powołali Tajną Organizację Wojskową „Gryf Kaszubski”. Powstanie takiej organizacji, było bardzo łatwe, gdy dzięki temu łatwiej było zjednoczyć rozbitą konspirację niepodległościową. Prócz por. Dambka założycielami byli również: Klemens Bronk z Czarlina – miejscowy przewodniczący Stronnictwa Ludowego, Bronisław Brunk ze Steżyckiej Huty-wójt gminy Sulęcyno oraz Jan Gierszewski, rolnik na którego gospodarstwie miało miejsce ów wydarzenie.

Bardzo prawdopodobne iż w spotkaniu brał udział Brunon Miąskowski- przed wojną człowiek tajnej organizacji wojskowej w Wolnym Mieście Gdańsk oraz współpracownik Oddz. II Sztabu. Gł. W. Pol. Mianem TOW określano organizację konspiracyjną, która miała zostać powołana w czasie okupacji lub wyb. woj. „GK” nawoływał do wyzwolenia Ojczyzny z pod jarzma (!) okupanta niemieckiego poprzez walkę bojową i propagandową. Dambek i Miąskowski mieli odmienne zdanie w sprawie powołania własnej organizacji konspiracyjnej czy też dołączyć do ogólnopolskiej tworzącej się na Pomorzu. „CYK” przystąpiło do czasowego werbowania członków rodzin przyjaciół. Ważną osobą był Juliusz Koszałka- emerytowany policjant, który został szefem wywiadu i kontrwywiadu oraz łączności. Do „gryfa” przyłączało się też wiele mniejszych organizacji np. „Iskra”. W 1941 r. oddział Formeli nawiązuje kontakt z Gryfem i pomaga głównie zagrożonych aresztowaniem uciekinierom z obozów i rodzinom poległych.

2. Powstawanie „Gryfa Pomorskiego”

Przełomowym wydarzeniem było nawiązanie znajomości z ks. J. Wrycza, który ukrywał się przed żandarmerią i działał w ruchu oporu na

Kaszubach. Wrycza w 1940r. pod kryptonimem Karol założył grupę konspiracyjną – Woj.Org. Niep., choć twierdził, iż nigdy o takowej nie słyszał. Bardzo korzystnym faktem było wcielanie się członków SN, mających poparcie na Pomorzu i będące tam główną siłą polityczną, gdyż kiedy podczas okupacji doszło do aresztowań to właśnie oni zasilali antyniemieckie organizacje. Kiedy pewnych ogniw SN nie udało się odbudować postanowiono to wykorzystać do rozszerzenia działalności Gryfa, co się udało dzięki autorytetowi „Rewycza”. Dlatego też w nocy z 6 na 7 XII 1841r. z „CRK” zmieniono nazwę na GP. Miało to miejsce na zebraniu organizacyjnym w gosp. Bolesława Żmudy- Trzebiatowskiego, gdzie ukrywał się Wrycza. Udział w nim brali m.in. J. Wrycza, Józef Dambek, Leon Kulas ps. „Zawisza”- komendant powiatu Kościerzyna, Klemens Bronk, Bronisław Brunke, Jan Gierszewski, Franciszek Borzystowski, Józef Kulas ps. „Powąła”, Anestezy Witkowski, Juliusz Koszałka. Na spotkaniu zatwierdzono statut: deklarację ideową opracowaną przez J. Dambka. Istnieją dwa teksty deklaracji. Jeden mówi o podporządkowaniu się Wodzowi Naczelnemu na obczyźnie i postępowanie wg dyrektyw Rządu Polskiego w Londynie oraz określa charakter organizacji jako ponadpartyjny, katolicki i wojskowy. Mogą tu powstać wątpliwości co do datowania, ponieważ powstała ona w 1942r. Druga zaś przyłączenie Przymorza, Gd., prowincji Meklemburgii z Rostokiem, Prus Wschodnich: Śląska, które kiedyś należały do terytorium państwa polskiego. Poruszone zostały też kwestie rent, płac w wojsku, opiece lekarskiej czy reformie rolnej. Ponadto tekst tego dokumentu budzi wiele sprzeczności, gdyż niektórzy uważają, iż jego treść została zmieniona tuż przed zakończeniem wojny, aby zmienić sposób postrzegania działalności TOW „CZP”.

Na czele „GP” stała Rada Naczelna, której przewodniczący ks. Wrycza, jej zadaniem był wybór kierownika i członków Głównego Wydz. Organizacyjnego oraz komendanta naczelnego i członków Komendy Naczelnej. „Rada Naczelna nadawała stopnie oficerskie i podoficerskie, sprawowała kontrolę nad finansami organizacji oraz nad przestrzeganiem Statutu i Regulaminu”. W jej skład wchodził: Prezes, zastępcy- dwóch, Sekretarz, przewodniczący Sadu organizacyjnego, Komisji Kontrolującej, Komisji Pomocy Finansowej, Wywiadu, kapelan i członkowie bez przydziału. Komenda Naczelna odpowiadała za tworzenia oddziałów leśnych, przygotowywanie do powstań oraz wywiadem, kontrwywiadem. Z kolei Główny Wydział Organizacyjny zajmował się propagandą, opieką społeczną i finansami.

3. Układ organizacyjny „Gryfa Pomorskiego”

Prezesami Rady Naczelnej byli:

- ks. ppłk. Józef Wrycza ps. „Rawycz” (7 VII 1941r. do 1943r.)
- Józef Dambek vel Adam Falski, Adam Kil, ps. „Lech”, „Jur” (1943-4 II 1944r.)
- Augustyn Westphal vel Piotr Morski; ps. „Czapla”, „Dzwon”, „Echo” (od śmierci Dambka do rozwiązania org. 21 III 1945r.)

Główny Wydział Organizacyjny:

Kierownicy:

- J. Dambek (7 VII 1941r. – 4 III 1943r.)
- A. Westphal (4 III 1943r. – 21 III 1945r.)

Oddziały:

Administracji Samorządowej i Państwowej

- Jan Biały (do aresztowania w kwietniu 1944r.)

Opieki Społecznej:

- Grzegorz Wojewski ps. „Ferruum”
- Leon Kleinschmidt, ps. „Długosz”, „Jagiełło”

Propagandy i Informacji

- Jan Gierszewski (1941 – 1942)
- Ks. Józef Bartel ps. „Profesor”, „Sędzia” (1942 VII – 1943 V)
- Jan Bianga , ps. „Partia” (od wiosny 1943 – 23 X 1942r.)
- Biuro Wydziału – A. Westphal

Archiwum i Kronika – Jan Gócz

Komenda Naczelna, Komendanci i Naczelnicy:

- Bronisław Formela vel Romiński (7 VII 1941r. – 1942r.)
- Juliusz Koszałka, ps. „Jagiełło”, „Jeż”, „Jerem” (kwiecień – maj 1942r.)
- Por. rez. Józef Gierszewski, ps. „Gozdowo”, „Ordan”, „Ryś” (V 1942r. – 17 II 1943r.)
- por. rez. Grzegorz Wojewski (od 1943)
- ppor. Aleksander Arendt ps. „Konar”, „Dębina”
- A. Westphal w spr. Wojskowych współpracował z Marianem Jankowskim.

* wszystkie informacje dotyczące stanowisk i osób, które je zajmowały zostały zaczerpnięte ze str. 334 i 335.

* „Polska podziemna w latach 1939-45”

Wiele niejasnych kwestii wiąże się z osobą Arendta oraz jego działalnością w Gryfie. Rozbieżności pojawiają się również dotyczących daty jego aresztowania lub co do uwolnienia go przez Kuszobowskiego w czasie „marszu śmierci” obozu Stutthof.

„W ramach Komendy Naczelnej działały komendy wewnętrzne” :

Organizacyjno Operacyjna:

- ppor. A. Arendt (1942 – 1943)
- pchor. rez. Jan Żurawicz ., ps. „Rejtan”, „Żaba”
- M. Jankowski ps. „Szarak”, „Zajac”

Wywiad i kontrwywiad:

- Juliusz Koszałka (1941 – 1942)
- Alojzy Piotrowski

Łączność radiowa – Cyryl Zalewski

Kwatermistrzostwo – K. Bronk

Służba Sanitarna:

- st. sierż. Antoni Czapiewski (1941 – 1942)
- Alfons Wojewski (1942 – 1943)

Wojskowa Służba Kobiet krypt. „Przedświt” :

- Halina Kurowska, ps. „Kryształ” (1942 – 1943)
- Franciszka Skarypska

W statutach Gryfu nie było mowy o działaniu Wojskowej Służby kobiet natomiast doszło do konfliktu między Dambkiem a Gierszewskim kogo obsadzić na stanowisku kancelarki „Przedświtu”.

Struktura terytorialna „Gryfu Pomorskiego” opierała się na przedwojennym podziale administracyjnym.

Poszczególne okręgi to:

- Powiat kartuski i morski
- Gdynia, Gdańsk i Tczew
- Kościerzyna, Chojnice, Starogard

4, Działalność „Gryfa Pomorskiego”

Przystąpienie Gierszewskiego – założyciele; przywódcy „Wolności” do TOW „GP”, było bardzo ważne, ponieważ tworzyli oni ostatnie ogniwo ruchu oporu. Za przynależność do tej organizacji zsyłano m.in. do obozu Stutthof.

Z powodu braku wyszkolonych kadr, Gierszewski, który był porucznikiem rezerwy został zaproponowany jako komendant naczelny „GIP” i kandydatura ta została przyjęta.

W czerwcu 1942r. doszło do spotkania TOW „GP” z działaczami organizacji „Polska żyje” założonej w 1939r. w Wejherowie przez ks. Dziekana Edmunda Roszczynalskiego, które miało na celu pozyskanie jak największej liczby osób w razie wybuchu powstania.

„GP” za wszelką cenę broniło się przed połączeniem z AK, natomiast Dambek rozmawiał z organizacją „Miecz i Pług”.

Było to trochę dziwne, ponieważ jak wynikało ze statutu i deklaracji ideowej „GP” powinien podporządkować się AK.

Proces jednocześnie tych dwóch organizacji napotykał na wiele problemów, m.in. aresztowanie członków AK. Jarocki wielokrotnie próbował dotrzeć do Wryczy i przedstawić mu zaistniałą w organizacji sytuację co mu się nie udało. Istotnym elementem konfliktu między Dambkiem a Gierszewskim była akcja scaleniowa. Wg Jarockiego to TOW „GP” ponosiło winę za „niepowodzenie unifikacji”.

„Michał” w u Dane dotyczące org. „GP” wyraził podobny stosunek do org. Gryf jak Jarocki. Niektóre oddziały zjednoczyły się z AK za co Dambek i Westphal grozili im śmiercią.

O zaistniałym konflikcie dowiedział się płk. Michał Protosewicz – szef Oddziału VI Greutzmacheu do raportu dołączył odpis sprawozdania Jarockiego , co było wynikiem zarzutu Wydziału II okręgu o działalność, która dezintegruje społeczeństwo pomorskie”.

Bieg wydarzeń znany tylko z punktu widzenia AK, gdy nie istnieją dokumenty, które przedstawiają stanowisko GP w tej kwestii, ponad to osoby, które odpowiadały za negocjacje nie były. Podaje się, że pertraktacje Arendta zakończyły się w 1944 i „GP” włączono do AK-wojskowej służby Ochrony Powstania z tym, że Gryf zachował autonomię. Współpraca polegała głównie na wywiadzie morskim na wybrzeżu. „Gryf

Pomorski” przesyłał dane wywiadowcze dotyczące Gdyni, Gdańska i Malborka sieci „Lombard”. Natomiast KG AK za jego pośrednictwem dostarczało „GP” materiały instruktażowe do pracy wywiadowczej m.in. kilkudziesięciostronicową instrukcję wywiadu morskiego”.

Włączenie „GP” do „AK” chciał też A. Schulz ps. „Michał” – komendant Podokręgu Północno-Zachodniego, chciał aby Wrycza wzywał do tego, ponieważ zdawał sobie sprawę jak ważny i szanowany jest on w społeczeństwie. Jednym z dokumentów mówiących o działalności TOW „Gryf Pomorski” jest raport służby informacyjnej Sekcji Zachodniej Departamentu Informacji i losy Delegatury Rządu RP na kraj, składający się z ośmiu części:

1. Cel organizacji.
2. Działalność i zasięg terenowy.
3. Uzbrojenie i mundury.
4. Stosunek do innych organizacji politycznych i wojskowych.
5. Członkowie.
6. Stosunek społeczeństwa do organizacji.
7. Warunki pracy i obecny stan działalności.
8. Udział kobiet.

„Oara” była akcją, w której oddziały partyzanckie Gryfa pomagały AK, dawali im również schronienie. O ściślejszej współpracy nie mogło być mowy po aresztowaniu Teodora Chlebosza w kwietniu 1944 przedstawiciela TOW „GP”.

Przeszkody w próbach zjednoczenia spowodowały iż „Gryf Pomorski” połączył się z ogólnopolską organizacją „Miecz i Pług”. Za pierwszym razem J. Dambek odrzucił propozycję „sojuszu”, ponieważ uważał, iż prowadzi ona (organizacja) zbyt uboga działalność wojskową i posiada małą ilość działaczy. W drugim spotkaniu uczestniczył już Władysław Byszek, ps. „Sewer” z warszawskiego kierownictwa „MiP”, czego domagał się przedstawiciel „GP”. Doszło do przystąpienia TOW „GP” do „Miecza i Pługa”.

Zadaniem Gryfa było przedstawienie idei polityczno-wojskowej „Miecza i Pługa” w zamian za przekazanie broni, środków finansowych, materiałów szkoleniowych i za pomoc w organizacji konspiracyjnych kursów podchorążych.

Podpisanie umowy między dwiema organizacjami przeciągała się, na początku Arendt miał wątpliwości lecz po rozmowie z F. Bendigiem i C.

Dawidzkim się ich pozbył. Kiedy zawarcie doszło do skutku mówiono o tym w każdym prawie wiadomościach.

Dla uczczenia i nadania temu wydarzeniu specyficznego charakteru pracownik propagandy „HiP” ps. „Żniwny” opublikował w przełomie wiersz „Legenda marynarska”. Gryf był jedyną organizacją, która zachowała autonomię i która jako pierwsza chciała zerwać podpisany kontrakt. Chciano to uczynić kiedy doszło do aresztowań przywódców „MiP”, czego nie chciał nasz partner i dlatego wysyłał łączników na Pomorze. Ks. Wrycza uważał iż nie należy petrkować z AK, dlatego że pośrednio do nich należymy.

W obawie o utratę suwerenności i niepodległości za sprawę wojsk sowieckich NSZ – ZJ chciało pozyskać Gryf, lecz w ostatecznym rozrachunku i tak mogli liczyć na własne siły.

Jak już wspominałam wcześniej w swojej pracy między Gierszewskim a Dambkiem istniał konflikt m.in. w sprawie przetrzymywania akt członków „GP” przez „Jura”czy mifikacji z AK. Co miało wpływ na rozwój organizacji. „Ryś” 17 II 1943r. został odwołany z funkcji naczelnego „GP” za sprawę bezprawnych zarzutów ze strony Dambka a później zastrzelony przez swoich przeciwników w bunkrze koło Kościerzyny.

Błędy w Konspiracji i szyfrowaniu danych osób działających w organizacji często doprowadzały do aresztowań. Ks. Wrycza nie chciał mieszać się w konflikt, rezygnując tym samym z prezydentury. Ponad to miał on ograniczoną władzę, ponieważ jako postać publiczna i znana był najbardziej narażony na aresztowania.

Miejszem do którego trafili Gryfowcy był Stutthof – obóz pracy. Dotkliwą sytuację, która przynosiła wiele strat dla „Gryfa Pomorskiego” było arewtowanie Jana Bianga – kierownika Oddziału Propagandy i Informacji Głównego Wydziału Organizacyjnego w powiecie kartuskim, który wyjawiał plany, rozszerzenie warunków i rozszyfrował dokumenty w efekcie czego nastąpiły masowe aresztowania.

Ogólnie w 1943r. do obozu trafiło ok. 800 członków i współpracowników TOW”GP”. Gryf posługiwał się kilkoma szyframi, ten na poziomie najniższym nie gwarantował bezpieczeństwa ani członkom ani dokumentom dlatego też chciano zmienić szyfr, w którym książką ludową miał być „Pan Tadeusz”, co się niestety nie udało. Do śmierci Dambka doprowadziło zatrzymanie A. Rejkiciskiej. Nie wiedziała ona, że Andrzej został aresztowany przez gdańskie gestapo co doprowadziło do tego, że aresztowano ją u niego w domu. Była brutalnie bita i

przesłuchiwana. Spotkała tam też Kaszubowskiego, który grał „dobrego gline” i z którym nawiązała współpracę. Zawiozła go do Sikoszyna, przedstawiając szwagrowi i niedoszłemu więźniowi. Ciało Dambka pokazywano członkom Gryfa na więziennym dziedzińcu.

Znaczna część członków TOW zostało aresztowanych dlatego też nie była ona niezdolna do działania.

Działalność polegała na ukrywaniu osób poszukiwanych przez gestapo, dawano takim ludziom fałszywe dokumenty i pomagano ich rodzinom, np. wysyłając paczki żywnościowe do obozów.

Propaganda opierała się głównie na dawaniu ulotek zawierających informacje z nasłuchu radiowego i mający charakter antyfaszystowski.

Wywiad to głównie współpracą z wywiadem Armii Krajowej. Komórki wywiadowcze mające kryptonim „Bałtyk” były angażowane do rozpracowania niemieckiej armii rakietowej.

Kontrwywiad zaś opierał się na akcjach przeciw partyzanckich i wysiedleńczych.

W ostatnim okresie działania organizacji „GP” nakazywano działalność na tyłach frontu, rozbrojenie mniejszych oddziałów Wehrmachtu, uiszczenie torów kolejowych, zrywanie linii telefonicznych. Ponadto nakazywano współpracę z Armią Radziecką, która wkroczyła na tereny Pomorza Gdańskiego.

Wydarzenia z 1942r. osłabiły „Gryf”. Spory w organizacji , śmierć przywódców, masowe aresztowanie słusznie określano w literaturze jako tragiczne. „ trudno określić dokładnie tejże organizacji, lecz bezapelacyjnie można stwierdzić iż była ona niezwykle potrzebna. Gdyby nie TOW „Gryf Pomorski” kto wie jak potoczyłyby się losy naszego kraju.

5. Deklaracja Ideowa Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski"

Pomorze 6 lipca 1941 r.I

Tajna Organizacja Wojskowa "Gryf Pomorski" jest organizacją wojskową i dlatego nie służy interesom partii politycznej. Uznaje w pełni Polski Rząd na Obczyźnie oraz Wodza Naczelnego. Na terenie naszego działania zachowuje pełną samodzielność w sprawach wojskowych.

II

Głównym celem Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" jest wyzwolenie Ojczyzny i Kościoła Katolickiego z niemieckiego brunatnego faszyzmu i sowieckiej czerwonej zarazy. Uświadomienie narodowe członków i szerokich mas przez wskazywanie drogi wiodącej do Wielkiej Sprawiedliwej Polski.

III

Niezlomnym dążeniem naszym, które popieramy oddaniem krwi i życia będzie taki kształt granicy na zachodzie uniemożliwiający Niemcom raz na zawsze agresję na Polskę. Odrodzona Polska będzie sięgać po linię Odry i Nysy Łużyckiej z włączeniem do Polski wyspy Rugii, powiatu Maklemburgii z miastem Rostokiem, a na wschodzie obejmować ziemie przyznane Polsce traktatem ryskim. Nie ma Polski bez Wilna, Krzemieńca, Lwowa, jak i nie ma Polski bez Gdańska, Wrocławia i Szczecina.

IV

Gorąco popieramy wysiłki tych wszystkich, którzy dążą do utworzenia Polski jako Państwa Słowiańskiego o terytorium ogarniającym obszar całych Prus Wschodnich, Gdańska, Pomorza Szczecińskiego, całego Śląska i obszarów po Nysę Łużycką, na wschodzie powiązanej ścisłymi więzami w ramach jednej państwowości z elementami ukraińskimi, litewskimi i białoruskimi, wspólnym bloku obejmującym Czechy i Słowację, uznające przewodnią rolę Polski w nowym naturalnym układzie politycznym.

V

Żołnierze - członkowie Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" zaraz po wypędzeniu wroga z Pomorza, Gdańska, Prus Wschodnich i Pomeranii oddadzą prawowitemu właścicielowi - Kościołowi wszystkie świątynie katolickie, które w czasie reformacji Lutra lub później zostały odebrane katolikom.

VI

Zwierzchnikiem Państwa Polskiego musi być jedynie dobry Polak i praktykujący katolik, posiadający rodzinę.

VII

Religia Katolicka, będąca większością Narodu Polskiego powinna być panująca. Inne wyznania otrzymują swobodę w rozwoju. Istnienie szkodliwych sekt powinno być wzbronione. Interes związków religijnych nie może stać ponad interesami Państwa i Narodu Polskiego.

VIII

Krzyż, zamię chrześcijaństwa, który od początku istnienia Państwa Polskiego zawsze zajmował czołowe miejsce na koronie Orła Polskiego Białego, a usunięty w ostatnich latach, musi wrócić na dawne miejsce.

IX

Rząd Polski po uwolnieniu naszej Ojczyzny od wrogów przystąpi do spełnienia ślubów złożonych Bogu przez Króla Jana w czasie najazdu szwedzkiego na Polskę. Rząd Polski czynić będzie wszystko, by Najświętsza Maryja Panna obwołana podczas najazdu szwedzkiego na Nasz Kraj, Królową Korony Polskiej doznała szczególniejszej czci nie tylko ze strony poszczególnych ludzi, ale także w szkołach wszystkich stopni, w wojsku, sądownictwie, urzędach państwowych i życiu społecznym, żeby wyraźnie było widać, iż Ona naprawdę jest uznawana i czczona przez cały Katolicki Naród Ojczyzny Naszej jako Królowa Polski. Zaraz po wyzwoleniu Ojczyzny Rząd Polski przystąpi do ukończenia budowy w Warszawie świątyni Opatrzności Bożej jako wotum dziękczynne na Odzyskanie Wolności.

X

Członkami Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" nie mogą być osoby

- :1) nadużywające alkoholu
- 2) utrzymujące zażyłe kontakty z Niemcami
- 3) osoby, które podpisały tzw. Niemiecką listę narodowościową (Volkslist

XI

Po wojnie obcokrajowcy powinni na mocy umów z innymi Państwami wrócić do swoich krajów. Polakom z zagranicy umożliwić powrót do Polski.

XII

Prawa niemieckie uchwalone i stosowane przeciwko Polakom winny zachować w Polsce swą moc w stosunku do Niemców. Wszyscy Niemcy, którym udowodni się szkodliwą działalność przeciwko Polsce oraz jej Narodowi w okresie obecnej wojny, muszą być surowo ukarani i wysiedleni z Polski.

XIII

Żądamy by po wojnie ustanowiono specjalne trybunały i wezwano przed nie celem złożenia rachunku tych wszystkich obywateli, którzy w czasie obecnej wojny lub poprzednio zawinili przeciwko Ojczyźnie, względnie Narodowi Polskiemu.

XIV

Państwo Polskie natychmiast po wyzwoleniu kraju od wrogów należycie wynagrodzi, względnie zaopiekuje się inwalidami polskimi z obecnej i poprzednich wojen Polski, jak również wdowami i sierotami po poległych Żołnierzach Polskich.

XV

Państwo Polskie da możliwość pracy wszystkim obywatelom. Obowiązek płacenia podatków winien obejmować wszystkich obywateli pracujących, lub posiadających inne źródło dochodu. Dlatego każdy obywatel - pracownik musi zarabiać tyle, by mógł żyć dostatnio, płacić podatki. Państwo Polskie zapewni swoim obywatelom należyłą opiekę lekarską, rentę na starość i inwalidztwo i to w takiej wysokości, by mogli wraz z rodzinami żyć na odpowiedniej stopie materialnej i kulturalnej. Popierać będziemy akcje nabywania obligacji przez pracowników i działek ogrodniczych.

XVI

Państwo Polskie popierać będzie prywatną własność jak i spółdzielczość, handel, rzemiosło, drobny i średni przemysł. Wielki przemysł powinien być bardziej narodowy. Kapitał zagraniczny ulokowany w przemyśle krajowym musi służyć bardziej interesom Państwa Polskiego.

XVII

Dla zwiększenia ilości Polaków Państwo Polskie:

1. Zachęcać będzie emigrację Polaków z zagranicy do powrotu.
2. Przez poprawę warunków życia wstrzyma emigrację Polaków, a popierać będzie emigrację innych narodowości z Polski.
3. Da możliwość powrotu do polskośći szczepom słowiańskim: Mazurom, Łużyczanom, Połabianom.
4. Ułatwiać będzie zupełnie niezamożnym Polakom zawieranie małżeństw.
5. Pracownikom należy płacić specjalne dodatki na niepracujące żony i każde dziecko.
6. Gospodarzom, robotnikom, rzemieślnikom, kupcom, przemysłowcom i innym odpowiednio do ilości dzieci zróżnicować płacenie podatku.
7. Karać należy niedozwolone spędzenie płodu.

XVIII

Urzędnikami mogą być jedynie osoby uzdolnione i posiadające odpowiednią wiedzę praktyczną i teoretyczną. Ministrowie, posłowie (senatorowie) i wyżsi urzędnicy państwowi nie mogą być akcjonariuszami przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych.

XIX

Żądać będziemy przywrócenia sprawiedliwości we wszystkich dziedzinach życia, a szczególnie:

1. naprawienia krzywdy wyrządzonej olbrzymim masom przez niesprawiedliwą reformę i bardzo krzywdzące przewaloryzowanie wkładów bankowych, będących przeważnie ciężko zapracowanym dorobkiem całego życia niezamożnych osób
2. obdarzaniu gospodarstwami rolnymi czy innymi tych wszystkich, którzy jako ochotnicy walczyli w latach 1919 i 1920, a którym miarodajne władze polskie takie obietnice dały, niestety ich nie dotrzymały w pełni
3. usunięcia wszelkiej protekcji i dzielnicowości
4. dopuszczenia Pomorzan do wszelkich, aż do najwyższych urzędów w Polsce, a szczególnie na Pomorzu.

XX

Sądownictwo musi być niezależne, za wszelką zdradę i kolaborację z naszymi wrogami, szczególnie w czasie wojny i sprzeniewierzenie się Państwu Polskiemu należy karać śmiercią.

XXI

Szkolnictwo wszelkich szczebli musi być w ograniczonym stopniu niezależne od władzy administracyjnej i samorządowej. Budowa, utrzymanie i zaopatrzenie szkół winno przejąć Państwo. Wysoko zorganizowaną 7-klasową szkołę należy udostępnić wszystkim obywatelom Państwa Polskiego. Nauczycielstwo szkół powszechnych, które nie tylko uczy, ale i wychowuje najliczniejszą rzeszę przyszłych obywateli Polski, winno kończyć szkoły wyższe. Celem podniesienia ogólnej oświaty zawodowej należy zorganizować obowiązkowe kształcenie w szkołach wieczorowych także i dla wsi. Wybitnie zdolnej, lecz zupełnie niezamożnej młodzieży polskiej Państwo Polskie udostępni bezpłatnie studia średnie i wyższe. Z szczególną troską Państwo Polskie zajmie się tworzeniem szkół średnich i wyższych. Programy nauczania i wychowania należy ciągle udoskonalić również w kierunku patriotycznego wychowania. Ilość godzin religii należy zwiększyć, szczególnie w szkołach podstawowych i średnich. Idee Jagiellonów powinny znaleźć w nauczaniu szerokie zastosowanie. Dotychczasową lądową psychikę

Narodu Polskiego należy "przerobić" na morską. Szkoła musi wychować nowy typ Polaka karnego, Polaka zdobywcę o silnej woli i mocnym nieugiętym charakterze. Polaka, który będzie się uważał równym z innymi narodami. Polaka, który swoją postawą i kulturą wyrobi Polsce szacunek i należyte miejsce w świecie.

XXII

Gdynia jako miasto wyjątkowe musi stać się morską stolicą Polski. W Gdyni będą utworzone wyższe szkoły: Morska, Handlowa, Handlu Zagranicznego, Politechnika i inne. W Gdyni należy rozbudować istniejące wojenne stocznie, handlową i rybacką flotę oraz stworzyć z tym związany przemysł. Źródłem bogactwa dla narodu i gwarancją dla niezależności gospodarczej kraju jest własna flota handlowa i rybacka. Dlatego Państwo Polskie swoim wysiłkiem całego narodu rozpocznie natychmiast budowę w polskich stoczniach z polskich surowców odpowiedniej floty handlowej i rybackiej. Państwo Polskie rozbuduje istniejące również na Wybrzeżu Zachodnim, względnie stworzy nowe, porty morskie i rzeczne, przeprowadzi regulację rzek, zbuduje nowe kanały i systemem rzeczny i kanałowym połączy Bałtyk z Morzem Czarnym, co dostarczy gospodarce narodowej olbrzymich dochodów i zwiększy znaczenie Polski w świecie.

XXIII

Na straży niepodległości i niezawisłości Państwa Polskiego musi stać silna Armia Narodowa, potężne lotnictwo i wielka flota wojenna. Wojsko Polskie musi szkolić i wychować naszych żołnierzy na prawdziwych patriotów, dla których Bóg, Honor i Ojczyzna winny być najwyższym przesłaniem. W tym procesie wychowania patriotycznego Wojska Polskiego, musi być obchodzone święto zawsze w rocznicę "Cudu nad Wisłą" w dniu 15 sierpnia, kiedy cały Naród Ojczyzny zjednoczony w Bogu pokonał bolszewickiego najeźdźcę i uratował niepodległość Polski i Europy.

XXIV

Państwo Polskie zapewni, że podstawową formą organizacji polskiego rolnictwa będą Gospodarstwa Rodzinne. Gospodarstwa Rodzinne muszą być tak wielkie, ażeby Polska Rodzina, która "żywi i broni" mogła żyć na nich dostatnio. Gospodarstwa małe należy zwiększyć w ramach komasacji gruntów. Gospodarstwa rolnicze należy przyznawać w pierwszym rzędzie tym, którzy na nie zasłużyli, a w szczególności weteranom walk z nawałą bolszewicką w 1920 r. i to zawodowym rolnikom. Prywatnych, wzorcowych majątków ziemskich, będących ośrodkami wysokiej kultury rolnej i hodowlanej, nie należy parcelować. Parcelację można przeprowadzić tylko za zgodą właścicieli poprzez wykupienie gruntów. Państwo Polskie przeprowadzi reformę rolną na gruntach odebranych przestępcom hitlerowskim, których wysiedli się z Polski.

XXV

Spółeczność na danym terenie będzie miała prawo tworzenia samorządów lokalnych. Wpływ administracji publicznej na te instytucje musi być ograniczony do właściwych rozmiarów. Obywatele Państwa Polskiego mają prawo zrzeszania się w różnych związkach zawodowych i przysługuje im prawo do przeprowadzania strajków.

XXVI

Poprzednio nabyte prawa do emerytury i renty zachowują swą moc dla wszystkich Polaków, którzy nie dopuścili się żadnego przestępstwa przeciwko Państwu i Narodowi Polskiemu.

XXVII

Rolnicy i robotnicy, stanowiący najliczniejszą warstwę Narodu Polskiego muszą w Państwie Polskim być zrównani w uprawnieniach z innymi grupami społecznymi.

XXVIII

Żądamy w imieniu sprawiedliwości, by tych wszystkich Polaków, którzy mimo zastosowania najsroźszego terroru nie zmienili swej narodowości, tj. nie zapisali się na niemiecką listę narodowością i z tego powodu zostali wysiedleni lub zmuszeni do ciężkich robót, albo cierpieli w więzieniach, w ukryciu lub w inny sposób - wyróżniono lub wynagrodzono.

XXIX

Państwo Polskie należycie wynagrodzi lub zaopiekuje się:

- 1) tymi wszystkimi wdowami i sierotami, których mężowie albo ojcowie lub jedyni żywicieli zostali wymordowani lub w inny sposób pozbawieni życia przez wrogów, dlatego, że byli dobrymi Polakami i należeli do Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski"
- 2) tymi członkami Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski", którzy jako członkowie przez odniesione rany, względnie przez utratę zdrowia w czasie pobytu w obozach lub w ukryciu stracili zdolność do zarobkowania, żądamy aby naprawiono krzywdy wyrządzone przez wrogów tym wszystkim dlatego, że byli dobrymi Polakami:
  - a) pozbawieni wolności osobistej,
  - b) swojej własności,
  - c) pozbawieni możliwości zarobkowania na życie swoje lub rodziny,
  - d) wysiedleni,
  - e) zmuszeni do ciężkich robót nieodpowiednich do sił i zdrowia.

XXX

Państwo Polskie odpowiednio do zasług wynagrodzą tych wszystkich Polaków, którzy ryzykując życie przystąpili do Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" i wiernie wykonali swe obowiązki.

Sekretarz Rady Naczelnej

Prezes Rady Naczelnej

Jagiello

Jur

* *Jur - pseudonim por. Józefa Dambka*

6.Odezwa wydana 12 grudnia 1943 r. przez por. Józefa Dambkaps. Adam Kil na niecałe 3 miesiące przed bohaterską śmiercią (4.03.1944 r.)

**Tajna Organizacja Wojskowa
„Gryf Pomorski”**

POLACY!

Od dłuższego czasu gestapo bezskutecznie wyęcza wszystkie siły, by zlikwidować Naczelne Władze Tajnej Organizacji Wojskowej .Gryf Pomorski. i przez to zniszczyć organizację. Jednakże, zawdzięczając Opatrzności Boskiej, Władze te nadal istnieją i walczą z barbarzyńcami hitlerowskimi. Dlatego wróg przypuścił na nas nowy atak. Mianowicie by skompromitować Naczelne Władze Tajnej Organizacji Wojskowej Gryf Pomorski wobec społeczeństwa polskiego i tym samym utrudnić lub uniemożliwić dalsze przygotowanie Społeczeństwa Polskiego na Pomorzu do nadchodzącej walki orężnej, wynajął kilku zdrajców podszywających się pod nazwę Tajnej Organizacji Wojskowej Gryf Pomorski i wznowił na Kaszubach ruch separatystyczny dążący do oderwania Kaszub od Polski i stworzenia z nich oddzielnego państewka.

Ci najemnicy hitlerowscy, a wrogowie naszej Ojczyzny, chcąc pozyskać zwolenników dla swej zdrazieckiej roboty, obrzucają błotem oszczerstw naszych działaczy; wmawiają nieświadomym, iż Tajna Organizacja Wojskowa Gryf Pomorski zaprzedała Pomorze Warszawie, że Kaszubi są dość silni, by sami bez pomocy innych się oswobodzić, że na stanowiska wyznaczamy Niemców itp.

W związku z powyższym Rada Tajnej Organizacji Wojskowej Gryf Pomorski, będąca główną władzą ustawodawczą, rozkazodawczą i kontrolującą TOW .Gryf Pomorski., składająca się z przedstawicieli duchowieństwa, rolnictwa, robotników, rzemieślników, nauczycielstwa, urzędników państwowych i samorządowych, przemysłu i handlu, oświadcza w imieniu całego odwiecznie polskiego Pomorza, a więc i Kaszub, i zapewnia Rząd Rzeczypospolitej oraz cały Naród Polski, iż Tajna Organizacja Wojskowa Gryf Pomorski jest organizacją wojskową, stoi wyłącznie do dyspozycji Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej gen. broni K. Sosnkowskiego, że głównym naszym

zadaniem jest oswobodzenie Ojczyzny i Kościoła Katolickiego, co jasno wynika z naszej roty przysięgi, że polityka partyjna nie była, nie jest i nie będzie celem naszej Organizacji. Dążenia separatystyczne jako szkodliwe dla państwa i narodu zdecydowanie potępiamy i stanowczo się tej szkodliwej robocie zdrajców przeciwstawiamy. Stwierdzamy, iż Kaszubi, szczepu odwiecznie polskiego, którzy dali dużo dowodów gorącego patriotyzmu i przywiązania do Macierzy Polski, a w czasie wojny za króla Kazimierza Jagiellończyka na polach Świącina koło Żarnowca sprawili Krzyżakom drugi Grunwald, że ze wzdumą i wstrętem odwracają się od najemników hitlerowskich. Zdrajcom Ojczyzny i separatystom odpowiadamy słowami wielkiego i gorącego poety kaszubskiego Derdowskiego: „NIE MA KASZUB BEZ POLONII; A BEZ KASZUB POLSKI ” oraz stanowczym oświadczeniem złożonym na Konferencji Pokojowej w Wersalu przez delegata Kaszub, słynnego Kaszuby i polskiego działacza niepodległościowego Antoniego Abrahama, że „ Ani purtek nam zemi kaszebsce nie wedrze.”

Prezes Rady i założyciel
Wrzos Zdunowski

Adam Kil

Sekretarz Rady

TOW .Gryf Pomorski.

Na Pomorzu, dnia 12.12.1943 r.

Ps. Adam Kil to pseudonim legendarnego dowódcy por. Józefa Dambka.

7. Fotografie

Porucznik Józef Dambek założyciel i legendarny dowódca "Gryfa Pomorskiego"

Urodził się 7 lipca 1903 roku w Zdrojach w powiecie świeckim, w rodzinie sklepikarza. Pochodził z patriotycznej rodziny, zasłużonej dla polskości Pomorza.

Jego ojciec, Józef Dambek (senior) był działaczem niepodległościowym w okresie zaboru pruskiego, a następnie został wybrany do Sejmu Dzielnicowego w Poznaniu w grudniu 1918r. Józef Dambek (junior) wychował się w atmosferze patriotycznej, w 1918r. ukończył Volksschule. Rozpoczął pracę zarobkową już w wolnej Polsce, przy budowie elektrowni w Gródku w latach 1919-1920. Jednak marzeniem młodego Józefa Dambka była praca nauczyciela i społecznika. W latach 1921-1922 ukończył "kurs roczny dla nauczycieli sił tymczasowo pomocniczych" w Świeciu, potem uczył się dalej, uzyskując kwalifikację stałego nauczyciela publicznych szkół powszechnych. W okresie międzywojennym pracował między innymi w szkołach: Sławotówku, Domatowie, Leśniewie, Żarnowcu, Gowidlinie, Kobylu.

Był kierownikiem punktów bibliotecznych Towarzystwa Czytelni Ludowych w Leśniewie i Żarnowcu, prezesem gniazda Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" w Żarnowcu (1927-1928), działaczem Związku Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, Polskiego Związku Zachodniego oraz Ligi Morskiej i Kolonialnej. W Żarnowcu organizował Uniwersyteckie Kursy Wakacyjne dla nauczycieli z Warszawy i województwa warszawskiego, na których zapoznawali się ze sprawami kaszubskimi.

W latach 1930-1935 nasiliły się afery wywiadowcze na Pomorzu mające na celu stworzenie warunków dla realizacji rewizjonistycznych planów hitlerowskich wobec Pomorza. Jako kierownik szkoły powszechnej w Żarnowcu współpracował z celnikami i Strażą Graniczną na północno-zachodniej granicy, przebiegającej wzdłuż rzeki Piaśnicy. Przyczynił się do dekonspiracji dywersyjnej grupy niemieckiej młynarza z Pucka, Antoniego Priebego. Cała jego działalność była bardzo patriotyczna, zatem znalazł się na listach gończych hitlerowskiego gestapo.

Za postawę antyrządową - był zwolennikiem Stronnictwa Narodowego - został przeniesiony z Żarnowca do Gowidlina, a od 1931 roku do wybuchu wojny był kierownikiem szkoły w Kobylu kościerskim. Strona polska nie mogła pozostawać bez reakcji na poczynania Niemców. W tej sytuacji szef sieci "dywersji pozafrontowej" na Gdańsk, Ludwik Muzyczka zwiększył liczbę kandydatów do tej taniej organizacji. Znając patriotyczną postawę Józefa Dambka oraz jego wybitne zdolności organizacyjne i biegłą znajomość języka niemieckiego, po dłuższej obserwacji zaproponował mu wstąpienie do tych struktur.

Józef Dambek przeszedł szkolenie w Warszawie i został łącznikiem z centralną dywersją w Warszawie. Ukończył wiele zakonspirowanych kursów dla członków dywersji pozafrontowej: ostatnie w lasach Łomżyńskich, Borach Tucholskich i na Śląsku. Został zaprzysiężony i mianowany na stopień oficerski. Następnie zorganizował i został szefem dywersji w powiecie kościerskim. Przygotował kadrę do działalności konspiracyjnej na wypadek zajęcia Pomorza przez Niemcy hitlerowskie. Szczególnym bohaterstwem zasłynął Józef Dambek w okresie okupacji hitlerowskiej.

Po wybuchu wojny i zajęciu Pomorza przez Niemców Józef Dambek ukrywał się w powiatach kościerskim i kartuskim. na bazie sieci dywersji pozafrontowej 24 grudnia 1939 roku powołał pod swoim dowództwem Tajną Organizację wojskową "Gryfa Kaszubskiego", która działalność na

szeroka skalę rozpoczęła w maju 1940 roku. Używał pseudonimu "Lech", "Jur", "Kil", "Adam Falski".

Po nawiązaniu kontaktu z ukrywającym się ks. ppłk. Józefem Wryczą rozbudował struktury "Gryfa" i w lipcu 1941 roku doprowadził do przekształcenia organizacji w ogólnopomorską - "Gryf Pomorski". Prezesem Rady naczelnej TOW "Gryf Pomorski" został ks. ppłk Józef Wrycza, pseudonim "Rawicz", postać znana i popularna na Pomorzu w okresie międzywojennym, natomiast kierownikiem Głównego Wydziału Organizacyjnego, a więc faktycznym dowódcą - porucznik Józef Dambek, który w 1943 roku został również prezesem Rady naczelnej.

"Gryf Pomorski" obejmował swym zasięgiem całe Pomorze, stając się najliczniejszą masową organizacją konspiracyjną (obok Armii Krajowej), która zajmowała się samoobroną, partyzantką, sabotażem i wywiadem na tym terenie.

Pisał artykuły do gazetki "Gryf Pomorski", wydawał patriotyczne odezwy, rozwijał działalność charytatywną, a przede wszystkim działalność wojskową i wywiadowczą. Porucznik Józef Dambek osobiście zdobył informacje o rakietach V1 i V2, które zostały następnie przesłane aliantom na zachodzie. Za wybitne zasługi w walce z okupantem hitlerowskim rząd polski w Londynie odznaczył go krzyżem *Virtuti Militari*.

W 1942 roku prowadził rozmowy z przedstawicielami Podokręgu Północnego Armii Krajowej z zamiarem scalenia organizacji konspiracyjnych na Pomorzu, ale chciał zachowania przez "Gryf Pomorski" pełnej autonomii. Aresztowania członków Pomorskiego Okręgu Armii Krajowej przerwały te rozmowy. Na tle stosunku do AK i odmiennej oceny sytuacji politycznej na okupowanym Pomorzu doszło do konfliktu z komendantem naczelnym "Gryfa", Józefem Gierszewskim. Konflikt ten zakończył się tragiczną śmiercią Gierszewskiego w 1943 roku, której okoliczności nie zostały w pełni wyjaśnione.

W lutym 1944 roku gestapo aresztowało w Tczewie łączniczkę i w ten sposób wpadło na trop Dambka. Podszywający się pod członka TOW "Gryf Pomorski" funkcjonariusz gestapo gdańskiego, Jan Kaszubowski vel Hans Kassner, chciał aresztować Dambka w Sikorzynie, ten jednak zorientował się, że ma do czynienia z agentem i próbował uciec. W czasie ucieczki Kaszubowski zastrzelił go 4 marca 1944 roku.

Ciało jego zostało przewiezione z Sikorzyna do Gołubia nad jezioro Dąbrowskie i tutaj ugodzone dodatkowym strzałem. Krew dowódcy wsiąkła w tę ziemię. Miejsce pochówku Józefa Dambka nie jest znane,

choć niektórzy twierdzą, że zwłoki zidentyfikowano w gestapo w Gdańsku i pochowano prawdopodobnie na cmentarzu na Zaspie w Gdańsku. Ku czci bohaterskiego partyzanta odsłonięto tablice pamiątkowe w Sikorzynie, Kobylu i Leśniewie oraz "Ptasiej Woli" koło Mirachowa. Jego śmierć i równoczesne wyeliminowanie wielu gryfowców, w tym znacznej liczby funkcyjnych, spowodowało osłabienie działalności bojowej "Gryfa". Reszty zaś dopełniły oddziały NKWD i UB. Pomimo tego, że "Gryf Pomorski" i jego dowódca stali się bohaterami i przeszli do pomorskiej legendy nie było dla gryfowców miejsca w życiu publicznym w Polsce Ludowej. Po wkroczeniu na Pomorze oddziałów Armii Czerwonej oddziały NKWD i UB dokonały licznych aresztowań gryfowców, m. in. pod absurdalnym zarzutem współpracy z Niemcami, gryfowcy szli do więzień i na zesłanie w głąb Rosji.

Rys.1. por. Józef Dambek (pierwszy z prawej) Zdjęcie z okresu międzywojennego

Ogień - rozpalone napiętności życia.
Esencja podróży przez nasze istnienie
Daje ciepło codziennych chwil.
Czasem wnosi temperaturę uczuć...

Jasność - wielka i oslepiająca nadzieja.
Światło które pojawia się nawet gdy
chwile i okoliczności wydają się być
pochłonięte w mroku wydarzeń...

Wiatr - szum wolności. Uczucie swobody
potrzebne w każdej ciężkiej chwili.
Nadzieja i ulatność. Balans tego co ma
nadejść i tego co już przeminęło.

Ciemność - najczęściej to strach, obawa
przed nieznanym i nieodgadnionym.
Bodźce tego co jest odkryte tajemnicą czasu.
Trzeba walczyć aby ten mrok nie wszedł
zbyt głęboko do naszych umysłów, bo
wtedy nawet najjaśniejsze światło nie
rozjaśni pochłoniętych myśli i uczuć.

Woda - czystość umysłu i niewinność.
Możliwość nowego początku, który powinien być
zapewnieniem dla wszystkich idących swoją
własną drogą. Rwana rzeka przeznaczenia

Ziemia - trwałość w postanowieniach, ale
również kruchość planów.
Niezwykły kontrast: rodzi i daje nadzieję
ale w jednej chwili może ją pochłoniąć
w swoich bezkresnych głębinach...

Tekst przysięgi organizacyjnej

Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu
i świętej Trójcy Jedynemu, Najświętszemu
Matrnie Panu i Królowej Korony Polskiej,
nie należeć będąc do wszystkich sił
i nie podległości i wielka Polska
budowana na ideologii Tajnej
Organ. Wojak. Gł. Pomocnik.
Przysięgam bez względu na
potwierdzenie rozkazem Kł. Obr.
i podobnych organizacji.
Przysięgam że nie radzę nawet
osób należących do Organizacji,
których raportowaniem i którym
bezpśrednio się spotykam.
Nie radzę żadnego porządku
i stylu lub wzbicia
tytułu tego nie Organizacji.
Przysięgam że nie radzę ani
jako prawnicy, ani jako lub
do tego myślał pisania lub wstąpienia
Nie radzę jego cywilnego rozróżnienia
i podważenia i wzbicia, ani jako
kolonialnego potężniejszego nie
dani do erozji i wzbicia i wzbicia

* Legenda marynarska

L₇ P₇ C

KOM. GMINY
L₇ P₇ C XII

NINIEJSZE PODAJE SPIS NUMEROWANY WS
GMINY GERSK WIEŚ DO DALSZEJ AKCJI WERBUNKU
WOSKI ODNR ODDA PANU KOMENANT GMINY
RYTELA DALSZE WIOSKI WTEJ GMINY SA:
GOU: V. = . VΛ: V D 7 L O U: O / O O O T.

NR	CIS	KŁASKAWA	GOTELB
105	07	111 LV 7L V	117 / O U: V I
106	↓ J L O V O	SWENBERG	ST J O A
107	0: /: GU. V	112 Λ: O I: G I	118 T U ↑ O: Δ.
108	Λ: O	113 V J I O	119 T U ↑ P G J T O
109	↓ J G Δ: OSTROWIT	114 O. V. 4 O O	120 P J T U L O
110	0 T U G O V O U	115 V: / M O K R E	121 V O: - L

NREW O. W KONKOW D W A T E J G M I N Y S A 1
 O G: V O = 1 Δ V O E L O V = V. V: O / O O O T. 356 - 390 o 581 - 600
 Z T E G O S A N R Z U Z Z A J E T E A S P I S T Y C H Z E W K O N K O W
 Λ U: / T. / O G 356 - 376 O J O N. O: V: . 7 P O T U O U O = Δ V O E L O V
 Z A P O C A K O M E N E A N T G M I N Y L A Y T E L C P R E Z P A N A
 Λ. P O - . " L O O: O O. O U / O O O O V II (G O U: V) P O: Λ P. O.
 K O M E N D A N T O W I N O W O U T W O R O N E J G M I N Y
 L O O: O. O U O V O O V O U V O O O O O O / O O O O O IX
 R E S T A N R. J E S T Z A T E M P O W Y K O R Z Y S T A N I A.
 G: Λ U. O G T O: T U Λ. U: O = O V O L O O O T U. O O. ↑
 P O Z A O Z E N I U K A M I E N I A W E G I E L N E G O P O D A K C J I W E R B.
 P Λ. V O P: B O J L. O O: O O, V / O: V O: T O Λ O = . L - O: V: G I ↑
 T E J G M I N Y P R O Z E M I D O N I E S C B Y B I E P R E Z P A N A Z A P O Z
 U: O / O O O O P G O Λ: O O = O O O: T. - I O T O: P O: Λ P. O. Λ. P O Λ ↑
 N A C Z K O M E N D A N T E M T E J G M I N Y.
 O. - / Λ L O O: O = . O U: O U: O / O O O O T
 Z Y O E P O M Y S L N O S C I W P R A C Y.
 O W A: P O O O T V O O T - O V P G. - O ↑
 P O C T E Z T E J N O W E J G M I N Y N A L E Z Y D O T A D K I E R O W A C
 P O Δ U: Λ U: O O O V: O / O O O O O. V: O O = O U: - L O: G O V. -
 P R E Z O E R S K C O L S Z Y M Y
 P O: O Δ: G T L: - O V Λ O O O ↑
 P R O S Z E B Y C I I A L E J B A R O O O U J N Y M P O N I E W A Z
 Λ G O Λ: I O - O = . V: O I. G U O Δ J O O O O O O O: V. O
 A R E S T O W A N I A D O T Y C H C L A S J E S Z E N I E U S T A K Y. N A W Y P A
 . G: Λ U O V, O O. = O U O Λ. T O: Λ D: B O: J T U. V O + O. V O P. +
 O E K Z A J S C N A S B U I Z E J D O T Y C A C Y C H Z O S T A N I E P A N
 =: L Λ. O T - B. T I V O O: O = O U O Δ! - O Λ B T U. O O: P. O
 N I E Z N O C Z N I E O T E M P O W I A D O M I O N Y

* Odszyfrowany dokument Gryfa

* Ks. ppłk Józef Wrycza (1884 – 1961)

Fot. 1 Ks. Józef Wrycza - zdjęcie w mundurze kapelana wojskowego w stopniu podpułkownika.

Fot. 2 Dom Żmudów-Trzebiatowskich w Czarnej Dabrowie koło Bytowa, w którym ukrywał się od 1940 roku przez ponad 4 lata ks. ppłk. Józef Wrycza. Dom ten przed ponad ćwierćwieczem został rozebrany i miał zostać odtworzony w muzeum etnograficznym we Wdzydzach. Do tej pory jednak nie został on odtworzony.

Fot. 3 Alojzy Dambek (z lewej) syn por. J. Dambka, dowódcy "Gryfa Pomorskiego", z potomkiem gospodarza B. Żmudy-Trzebiatowskiego Andrzejem Garstką, obecnym właścicielem gospodarstwa przed tablicą upamiętniającą miejsce powołania TOW "Gryf Pomorski" i ukrywania się ks. Józefa Wryczy. Dom ten stoi w miejscu, gdzie wcześniej stał dawny dom Żmudów-Trzebiatowskich. Zabudowania Bolesława Żmudy-Trzebiatowskiego były częstym miejscem spotkań członków Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski".

8. Bibliografia:

- * K. Steyer, A. Gąsiorowski, Bogdan Chrzanowski „Polska podziemna na Pomorzu w latach 1939-45. Gdańsk 2005.
- * Walka podziemna na Pomorzu w latach 1939-1945. Materiały I sesji naukowej w Toruniu 27-28 IX 1989 r., pod red. Jana Szilinga, Toruń 1990
- * Okręg Pomorze Armii Krajowej w dokumentach 1939-1945, wyd. Bogdana Chrzanowski, Andrzej Gąsiorowski, Jan Sziling, Toruń 1991
- * zdjęcia – Internet.